

حقيقة الانسان و الروح الجوال في العوالم

ZBILJA ČOVJEKA | PUTUJUĆIH DUŠA

Dželaluddin Muhammed b. Sa'du-d-din
Es'ad es-Siddiki ed-Devvani

Zbilja čovjeka i putujućih duša

Dželaluddin ed-Devvani

ZBILJA ČOVJEKA I PUTUJUĆIH DUŠA

Naslov originala na arapskom jeziku

حقيقة الإنسان و الروح الجوال في العالم

Prevod:

mr Sami Džeko

Izdavač:

Ženska medresa u Tutinu

Tutin, 2020.

Zbilja čovjeka i putujućih duša

Dželaluddin ed-Devvani

UVOD ZAHID EL-KEVSERIJA

Izvanredna poslanica naučnog fenomena Dželaluddin Muhammed b. Sa'du-d-din Es'ad es-Siddiki ed-Devvanija, sa tešdidom na vavu, pripisanom Devvanu koji je po obliku šeddad, a to je mjesto u Kazerunu, na perzijskoj zemlji, pored Širaza. Jedan je od onih koji su sastavili vjerske sa filozofskim naukama. Njemu se išlo iz najudaljenijih zemalja da bi se od njega sticalo znanje. Njegove glose na el-Kavšedžijev komentar „Tedžridu-l-kelam“-a od Nusajr et-Tusija je izuzetno poznat. Između njega i njegovog suparnika es-Sadr eš-Širazi el-Husejnija – a on je stariji od es-Sadr eš-Širazija autora el-Esfara, postoje prepiske na glosama spomenute knjige. Dobri su vodili računa o presuđivanju među njima, kao što je to poznato.

Ed-Devvani ima izvanredna djela od kojih je „Šerhu-l-'akaidi-l-'adudijjeh“ koja je bila zadnji stepen u izučavanju ilmu-l-kelama, nakon upućivanja u filozofske nauke, u starim školama. Njegove su takođe i „Ševakilu-l-huri fi šerhi hejakili-n-nur“ od Šihab es-Suhraverdija – ubijenog, u filozofiji iluminacije, zatim „Ez-Zura“ i „El-Hura“ o filozofskom tesavvufu i ahiretskom životu. Od njegovih riječi koje je kazao u „El-Hura“ u tumačenju

Zbilja čovjeka i putujućih duša

Dželaluddin ed-Devvani

Allahovih, dželle še'nuhu, riječi: „A nevjernici sigurno neće izmaći Džehennemu.“ (Et-Tevba, 49.) tokom njegove priče o tajnama ahireta: Ružna djela i neispravno vjerovanje koje ih okružuje na ovom svijetu sama ona su Džehennem koji će im se ukazati u obećanom obliku na budućem svijetu. Čak staviše neki koji su dostigli otkrovenja vide te oblike mimo ovih oblika, suprotno od stanja onih koji su slijepi, kao što se to desilo jednom od evlija iz nekog mjesta, kao što je čuo njegov šejh Muhju-d-din el-Kevšeknari od pouzdane osobe, da mu je jednog dana ušao neko od dunjalučara, a ovaj evlija je bio udubljen u svom stanju pa je, kada ga je video, rekao svom slugi: „Izvedi ovog magarca!“ U njemu nije video ništa osim magarca, a poslije je, kada je izašao iz tog stanja, i kada ga je sluga obavijestio o onome što se desilo, rekao: „Nisam rekao ništa osim onoga što sam video i nisam razumio šta si rekao...“ U njegovim teorijskim knjigama preovladavaju kelamski, tesavvufski i filozofski stavovi. Svjetski je poznat u racionalnim naukama, a njegovu dobru biografiju je napisao i Abdu-l-hajj el-Leknevi. Umro je 908. H.g. blizu Devvana sa oko osamdeset godina kao što je to spomenuo Mensur b. Es-Sadr eš-Širazi i to je ispravno mišljenje. El-Ajderusi je u „En-Nuru-l-musafir“ odredio 928. H.g. kao godinu njegove smrti ali je u tome žestoko pogriješio. U tome ga je slijedio Ibnu-l-'Imad u „Eš-Šuzurat-z-zeheb“. Njegova biografija je obuhvaćena i u „Habibu-s-sijer“ a biografiju mu je izložio i es-Sehavi u

Zbilja čovjeka i putujućih duša

Dželaluddin ed-Devvani

„Ed-Dav'u“. Neka ga Allah Uzvišeni ogrne svojom milošću i nastani u lijepom Džennetu.

Suština insana, što je tema ove poslanice, ima dvije strane. Jedna je strana tjelesnog oblika koja je po prirodi naklonjena niskim požudama. Druga je strana duše a to je prefinjena božanska stvar koja brzo leti ka visinama. Većina razuma nije u mogućnosti da shvati esenciju biti duše, te božanske čudesne stvari. Ruh, nefs i kalb imaju različite upotrebe u terminologiji učenjaka. Nekada su u istovjetnom značenju a nekada se razlikuju ali nije ovo mjesto objašnjenja toga. El-Gazali je u „Tajnama srca“ pojasnio ta značenja. Insani kao individue su na različitim stepenima u odnosu na njihovu vezu sa ove dvije strane. Onaj koji je ogrezao u tjelesnim užicima, on je poput stoke. Allah Uzvišeni kaže: „Takvi su poput stoke, naprotiv, oni su više zalutali.“ (El-A'raf, 179.) Ko se oslobodio od vlasti tjelesnih poriva i kod njega prevagnula strana te prefinjene božanske stvari on je poput meleka na različitim uzvišenim stepenima. Onaj koga privlače obje strane, bez prevlasti jedne nad drugom, on je mudžahid prema svom nefsu, izmiješao je dobra i loša djela.

Učenjaci su se razišli o *ruhu*, toj božanskoj prefinjenoj stvari, kojom se zavladalo univerzumom, da li je ona prefinjena suptilna materija koja prebiva u čovječijoj

Zbilja čovjeka i putujućih duša

Dželaluddin ed-Devvani

organskoj materiji, i to je stav većine učenjaka, ili je inkorporealna supstanca, koja je neprostorna, koja se ne opisuje prebivanjem, ulaskom, izlaskom, razdvajanjem i drugim opisima tijela već se opisuje relacijom prema njemu koja je rukovodećeg karaktera ili prekidanjem te relacije.

Ljudi su u njenom shvatanju na različitim nivoima. Obični čovjek ne može zamisliti da postoji nešto poput ovoga dok je posebni ne negiraju čak i ako je njen shvatanje teško. Oni za inkorporealnost duše imaju dokaze dok većina učenjaka to ne prihvata. Od onih koji nadinju ka inkorporealnosti duše je Imam upute Ebu Mensur el-Maturidi, el-Halimi – autor „Šu'abu-l-iman“, er-Ragib el-Asfehani, el-Gazali, er-Razi, el-Bejdavi i mnogi drugi. Od najboljih koji su o tome govorili je el-Betaljusi u „el-Hadaik“.

Od dokaza onih sa stavom o inkorporealnosti duše koja je razumski entitet, je da njena spoznaja nema granicu, a da je ona tijelo onda bi njena spoznaja imala granicu zbog nemogućnosti zamišljanja beskrajnog oblika u ograničenom tijelu.

Zbilja čovjeka i putujućih duša

Dželaluddin ed-Devvani

Shvatanju inkorporealnosti duše mnogo pomaže shvatanje božije zaštićenosti od vremena i vremenskih odrednica i mesta i mjesnih odrednica.

Ovo je ono što razum običnog čovjeka u osnovi ne može dostići te je obaveza zadovoljiti se uopštenim vjerovanjem u zaštićenost Boga od nasavršenosti pri pripisivanju Njemu uzvišenih svojstava i neulaženjem u to. Ovo je svima dovoljno za uspjeh ali pohlepnost razuma navodi čovjeka na zalazak u ono što nije u stanju shvatiti pa zbog toga mnogi ljudi zalutaju kada uđu u dolinu nedoumica. Kaže el-Gazali u „En-Nefhu ve-t-tesvijeh“: „Ljudi ima dvije vrste: obični i posebni. Oni koji su po svojoj prirodi obični oni ne prihvataju to da Allah Uzvišeni nije niti unutar niti izvan svijeta a kamoli da prihvate to za čovječiju dušu.“ O tome je dosta govorio sve do njegovih riječi: „Oni kod kojih je nadvladala ta prosječnost, kao što je većina kerramija i hanbelija, oni su Boga odredili kao tjelesnog jer ne mogu shvatiti da nešto postoji a da nije tjelesno i da se na njega ne može pokazati. Onaj koji se malo uzdigao iznad prosječnosti on je negirao tjelesnost ali nije bio u stanju da negira pratioce tjelesnosti te je pripisao stranu. Iz ove prosječnosti su se uzdigli eš'arije i mu'tezile te su potvrdili postojeće koje nije u nekom pravcu ali su utvrđili da je nemoguće da ovo svojstvo ima neko drugi mimo Allaha Uzvišenog tako da je većina negirala

Zbilja čovjeka i putujućih duša

Dželaluddin ed-Devvani

inkorporealnost duše.“ Zatim je el-Gazali izložio ono što smatra naispravnijim u ovom pitanju.

Kaže Bedru-d-din el-'Ajni u Komentaru Buharije (601/2) pri govoru o duši: „Ona je prefinjena svjetlosna supstanca koju hrana i rđave i prezrene stvari prljaju, spoznaje opće i posebno, prebiva u tijelu i upravlja njime, nezavisna od hranjenja, čista od razlaganja i rasta te zbog toga ostaje i nakon nestanka tijela jer njoj nije potrebno tijelo. Ono što je poput ove supstance nije od materijalnog već od nevidljivog svijeta te mu ne škodi propadanje tijela, uživa u onome što mu priliči a boluje zbog onoga što nije u skladu sa njim. Dokaz za to su Allahove, dželle še'nuhu, riječi: „Ne mislite za one koji su poginuli na Allahovom putu da su mrtvi, ne, oni su živi, u obilju su kod Gospodara svoga.“ (Ali Imran, 169.) i riječi Poslanika, sallallahu 'alejhi ve sellem: „Kada se mejt stavi na tabut njegova duša zaleprša i poviče: „O porodico moja, o djeco moja!“

Ako kažeš: „Kako objašnjavaš dušu a Allah Uzvišeni je rekao: „Reci: Duša je od tajni moga Gospodara!“ (El-Isra', 85.)

Kažem: Značenje toga je da je ona od stvorenja koja su nastala sa „Budi!“ bez materije i bez rađanja od drugoga.

Zbilja čovjeka i putujućih duša

Dželaluddin ed-Devvani

U Fejdu-l-bari (425/3) se pri govoru o životu šehida navodi: „Znaj da je hadis pripisao jelo i piće duhu, mimo tijela jer je ono u zemlji, te se time ukazuje da je on nešto mimo tijela, a takođe i mimo ruha jer se njemu ne pripisuje jelo i piće ukoliko nije spojen sa materijalnim tijelom.

Ko iščita ono što je u knjigama napisano o duši, a zatim bude čitao ovu poslanicu ed-Devvanija, vidjeće da je ona, iako malog obima, pisana izvanrednim stilom, ima brojnih koristi i dotiče se pitanja o kojima su drugi čitali, i da objašnjava ruh koji putuje kroz svjetove napuštajući tijelo u snu, ruh koji čuva vezu organskog tijela sa prefinjenom materijom kojeg smo spomenuli kao putujući ruh, ali i postupke ruha koji izlaze iz okvira uobičajenog, kao i druga pitanja koja otvaraju široke horizonte za istraživače, osvjetljavajući mnoge aspekte ovog teškog kompleksnog pitanja, sa posebnim ukusom pomiješanim sa tesavvufom i filozofijom, interesantnim brojnim istraživačima. U njenom objavlјivanju je velika korist za produhovljene, a Allah je garant koristi i kod Njega je uputa.

Muhammed Zahid el-Kevseri

Zbilja čovjeka i putujućih duša

Dželaluddin ed-Devvani

ZBILJA ČOVJEKA I PUTUJUĆIH DUŠA

**Dželalu-d-din Muhammed b. Sa'du-d-din es-Siddiki
ed-Devvani**

Sa imenom Allaha, Milostivog, Samilosnog.

Hvala Allahu koji je stvorio Adema po njegovom liku¹, neka su Njegovi salavati i selami na našeg Odabranika

¹ Zamjenica se odnosi na Adema, alejhi-s-selam, pa je tako, ustvari, zapisano: Neka je hvala Allahu Slavljenom na stvaranju Adema i njegovog potomstva u najljepšem odliku, po obliku odabranom za njih i svojstvima odabranim za Adema i njegovo potomstvo jer je to najdivnije po čemu je stvoreno neko stvorenje a što mu omogućava različite oblike djelovanja. Ovdje se ukazuje na hadis kod el-Buharija i Muslima o spomenu veličine Adema, alejhi-s-selam, kod prvog stvaranja. El-Hatabi tvrdi da se zamjenica odnosi na Adema, alejhi-s-selam, zbog njegove blizine i zbog nemogućnosti razgraničavanja Allaha. Takođe se ukazuje i na drugi hadis o izbjegavanju udaranja lica služe zbog toga što je lice udaranog poput lica Adema, alejhi-s-selam, - oca svih ljudi, pa je obavezno njegovo poštovanje i uvažavanje. Što se tiče hadisa: „...po obliku Milostivog“ kako stoji u nekim rivajetima, to je promjena od strane prenosioca prema njegovom iskriviljenom razumijevanju i to nije izraz Poslanika, sallallahu 'alejhi ve sellem. Ibn-Huzejme je odbacio te rivajete u knjizi „Et-Tevhid“ zbog mahane es-Sevrijevog „irsala“ za razliku od el-A'meša, i 'an'ane el-A'meša i Habib b. Ebi-Sabita a obojica su mudellisi a ako mudellis čini 'an'anu odbacuje se njegov rivajet. Vidi naš dodatak u El-Esma'u ve-s-sifat od el-Bejhekijskih (str. 291.). Allah Uzvišeni je Oblikovatelj svakog s oblikom i On nema

Zbilja čovjeka i putujućih duša

Dželaluddin ed-Devvani

Muhammeda koji se ukazao sa njegovom stvarnošću, na njegovu porodicu i ashabe – riznice njegovih znanja, isposnike puta kroz njegov šerijat, a nakon toga:

Ovo je poslanica o suštini insana i onoga od čega ga je Allah, dželle še'nuhu, sastavio, koju je pametnima obaveza zapamtiti zbog mnoštva i obilja njenih koristi. Ona je od darova Istinitog. Iscrpio sam se radi njenog pisanja pet godina zbog toga što sam želio da dokažem mu'džize Poslanika i keramete evlija razumskim dokazom kako bi se suparnici primorali na prihvatanje istine a to ne biva osim nakon spoznaje posebnosti insana, njegove suštine i onoga od čega je sastavljen. A Allah je Upućivač, nema Boga osim njega.

Znaj da je insan sastavljen iz tri stvari: *jism kathif* – gruba materija, *jism latif* – prefinjena suptilna materija i *ruh*.

Ako želiš dodatno pojašnjenje onda znaj da je tvoj *jism al-kathif* organsko tijelo koje leži u postelji dok spavaš. *Jism al-latif* je materija koja se kreće u snu, a *ruh* je veza između *jism-al-kathif* i *jism al-latif*, on je predispozicija²

oblika, za razliku od vjerovanja mudžessima kao što je to objašnjeno u „Def'u-š-šubehi“ od Ibnu-l-Dževzija i „Es-Sejfu-s-sakil“ od et-Tekijj es-Subkija i „el-Esma'u ve-s-sifat“ od el-Bejhekija. (Zahid)

² Misli se na ono čime se stvara predispozicija a ne sama predispozicija jer nema potrebe za izlaganjem toga ovdje. (Zahid)

Zbilja čovjeka i putujućih duša

Dželaluddin ed-Devvani

pohranjena u njemu a koja se zove *ruh*. Smrt biva rastankom te dvije materije do Sudnjeg dana kao što ćeš to spoznati.

Zatim znaj da se nestanak veže za *al-jism al-kathif* ali ne i za *al-jism al-latif* i *ruh*.

Ako kažeš: Da li je nestanak *al-jism al-kathif-a*, mimo druga dva, uopšten obuhvatajući sva organska tijela nevjernika, vjernika, evlija i drugih ili ne?

Kažem: Da! Uopšten za sva organska tijela osim onoga što je Zakonodavac izuzeo od tijela Poslanika, šehida i nekih evlja.

Ako kažeš: Koji je dokaz njihovog trajanja?

Kažem: Što se tiče nevjernika, prenosi se da je Poslanik, sallallahu 'alejhi ve sellem, prolazio pored bunara Bedra³ pa se obratio umrlim nevjernicima riječima: „Ja sam video da je istina ono što mi je obećao moj Gospodar, pa

³ Hadis bunara Bedra bilježe el-Buhari i Muslim sa sličnim izrazima u značenju. (Zahid)

Zbilja čovjeka i putujućih duša

Dželaluddin ed-Devvani

jeste li vi vidjeli da je istina ono što vam je obećao vaš Gospodar?“ Pa je Poslaniku, sallallahu 'alejhi ve sellem, rečeno: „Zar govorиш kostima koje su istruhle?“ Pa Poslanik, sallallahu 'alejhi ve sellem, reče: „Tako mi Onoga u čijoj je vlasti moja duša, ništa bolje vi ne čujete ovo što govorim nego oni, samo što oni ne odgovaraju.“

Što se tiče vjernika, utvrđeno je da im se Poslanik, sallallahu 'alejhi ve sellem, obraćao i selamio ih. Takođe je utvrđeno, u sahīh hadisu, da umrli zna ko mu posjeće kabur, da se raduje posjetitelju, da mu odgovara na selam i da ga uznemirava onaj ko sjedi na njegovom kaburu. Kod el-Buharija⁴ se bilježi da je neki od ashaba sjeo na kabur, a nije znao da je to kabur, pa je čuo učenje sure el-Mulk iz kabura.

Sveukupno, ono što smo spomenuli – da *jism al-latīf* ne nestaju, a takođe ni *ruhovi*, da svi umrli znaju za njihove posjetitelje i da čuju njihove riječi i njihovo obraćanje pa da su čak i odlikovaniji snagom znanja i sluha nad živima, sve je to ispravno i utvrđeno, a za onoga ko to

⁴ Nije tako, već ga bilježe et-Tirmizi, el-Hakim i el-Bejheki od Ibn-Abbasā, radījallahu 'anhu, koji kaže: „Jedan od ashaba Allahovog Poslanika, sallallahu 'alejhi ve sellem, je postavio svoj šator na kaburu, ne znajući da je tu kabur, kad u njemu čovjek uči suru el-Mulk pa je ovaj čuo i obavijestio Poslanika, sallallahu 'alejhi ve sellem, pa je on rekao: „Ona spriječava, ona spašava. Spašava od kaburske patnje.“ (Zahid)

Zbilja čovjeka i putujućih duša

Dželaluddin ed-Devvani

negira se bojimo kufra. Dovoljni su ti kao dokaz za ovo što smo spomenuli Allahove, dželle še'nuhu, riječi: „Ne mislite za one koji su ubijeni na Allahovom putu da su mrtvi, ne nego su živi, kod Allaha se opskrbljuju.“ (Ali Imran, 169.) i hadisi koje smo spomenuli ranije, kao i ono što se navodi u knjigama sahiha.

Ako kažeš: Ako su umrli vjernici i nevjernici jednaki u ovome, u čemu je onda razlika između jednih i drugih?

Reći će: Onako kako u vidljivom svijetu – a to je dunjalučki svijet, postoje zarobljeni i slobodni, počašćeni i mučeni, oni na visokim pozicijama i oni na niskim, smrknuti i sklonjeni, istih takvih ima i u svijetu berzaha. Vjernici, Poslanici i evlije znaju za posjetitelje i čuju njihov govor sa svojih uzvišenih mjesta i počašćeni su različitim počastima, u zavisnosti od njihovog stepena.

Što se tiče nevjernika i grijesnika, oni čuju iz svojih niskih, loših, smrdljivih i prljavih mjesta, i kažnjavaju se različitim vrstama kazni u zavisnosti od njihovog stepena.

Ako kažeš: Gdje je boravište ovih prefinjenih suptilnih materija i gdje je boravište *ruha*?

Zbilja čovjeka i putujućih duša

Dželaluddin ed-Devvani

Znaj da smo mi u ovoj poslanici predispoziciju⁵ pohranjenu u grubim materijama kojom one prihvataju i sjedinjuju se sa suptilnim prefinjenim materijama nazvali *ruhom* zbog toga što razum i predaje presuđuju o postojanju života u spavaču i tome da on nije mrtav. To je zbog vidljivog disanja spavača i otkucaja srca dok spava, iako je njegova prefinjena suptilna materija – *jism al-latíf* razdvojena od grube materije – *jism al-kathif* i putuje svijetom Berzaha, zbog upadanja njegovih osjetila u san koji nastaje zbog vlažnih isparenja tijela i mozga, ili zbog nesvijesti nastale zbog poremećaja svijesti. Za ovaj *ruh* se ne zna boravište i mjesto⁶ i znanje toga je kod Allaha Uzvišenog.

Što se tiče prefinjene suptilne materije – *jism al-latíf* koja prebiva u gruboj materiji *jism al-kathif* dok god je ta tjelesna materija u predispozitetu za njegovo prihvatanje,

⁵ Odnosno ono čime se postiže prosvetljenje predispozicije nad tjelesnom materijom-*jism al-kathif* za prihvatanje sjedinjenja sa prefinjenom materijom-*jism-al-latíf*. Ovo je oblik izražavanja u kome se spominje posljedica a misli se na uzrok kako bi se priknila namjera od onoga ko je nije dostojan te se pod ovim misli na čovječiji *ruh* kojim se izražava božanska stvar, božanska prefinjena stvar koja shvata i spoznaje, brojno ograničena, neosjetilna materija koja vrši uticaj na dušu - u smislu prefinjene materije, i na tjelesnu materiju u isto vrijeme, te se zbog toga duša ubraja u sredstva uticaja čovječijeg ruha. (Zahid)

⁶ Zbog toga što je većina stava da je, takođe, i on prefinjeno suptilno tijelo, a ranije smo spomenuli da je on *jawhar mujarrad* – inkorporealna supstanca kod nekih. (Zahid)

Zbilja čovjeka i putujućih duša

Dželaluddin ed-Devvani

a koje ga napušta u stanju sna sve do buđenja, i u stanju smrti sve do ispitivanja dva meleka u kaburu, i nakon ispitivanja do proživljenja, ona se takođe, u terminologiji šerijata, naziva *ruhom*.

Sve ono što je preneseno o životu šehida, nenestanku vjernika i njegovom prelasku iz kuće u kuću, njegovom stvaranju za vječnost, a ne za smrt, o boravištu duša šehida i vjernika i boravištu duša nevjernika, u svemu tome se misli na ovu prefinjenu suptilnu materiju koja biva u gruboj materiji i ona se naziva *ruhom* u riječima Poslanika, sallallahu 'alejhi ve sellem o šehidima Uhuda: „Kada su vaša braća ubijena na Uhudu, Allah, dželle še'nuhu, je njihove duše stavio u utrobe zelenih ptica koje piju iz džennetskih rijeka i jedu od njegovih plodova i borave u svjetiljkama od zlata okačenim u hladu Arša.“⁷

Jasno ti je da, da je Poslanik, sallallahu 'alejhi ve sellem, pod dušama mislio na usađenu predispoziciju u tjelesnim materijama preko koje one prihvataju prefinjenu materiju, onda bi bila ispravna reinkarnacija⁸ iz ovih

⁷ Bilježi ga Muhammed b. Ishak od Ismail b. Umejje od Ebi-z-Zubejra od Ibn-'Abbasa, radijallahu 'anhuma. (Zahid)

⁸ To je neispravno u božanskim religijama. Ono čime se postiže predispozicija je stožer života pa reinkarnacija nestaje nestankom svrhe ove čovječije duše koja je stožer života. (Zahid)

Zbilja čovjeka i putujućih duša

Dželaluddin ed-Devvani

tijela u tijela zelenih ptica. Time je označeno da se pod tim misli na prefinjenu materiju. Na ovo što smo spomenuli, takođe ukazuje i hadis koji prenosi Omer b. Abdulaziz, a koji bilježi Hafiz Ebu-Nu'ajm da on kaže: „Zaista ste vi stvoreni za vječnost ali se premještate iz kuće u kuću.“

Jasno ti je da ova gruba materija nestaje i postaje prašina te je utvrđeno da se pod njima misli na prefinjenu suptilnu materiju. Ne kaže se da je *ruh* kojeg ste nazvali usađenom predispozicijom u gruboj materiji taj koji prelazi iz kuće u kuću. *Ruh* nema kakvoću pa kako da se o njemu sudi da prelazi iz kuće u kuću?! Na njega se misli, a Allah najbolje zna, pod Allahovim, dželle še'nuhu, riječima: „Reci: „Ruh je od stvari moga Gospodara.“ (El-Isra, 85.)!?

Ako si to spoznao onda znaj da je boraviše duša vjernika koje su njihove prefinjene suptilne materije, sedmo nebo, prema onome što prenosi Ebu-Hurejre, radijallahu 'anhu, od Poslanika, sallallahu 'alejhi ve sellem, da je on rekao : „Zaista su duše vjernika na sedmom nebu, gledaju u njihove kuće u Džennetu.“⁹ Prenosi i Ummu-Bišr, radijallahu 'anha, a ona je ashabijka, i kaže: „Čula sam Allahovog Poslanika, sallallahu 'alejhi ve sellem, da

⁹ Bilježi ga ed-Dejleml i nije tako. (Zahid)

Zbilja čovjeka i putujućih duša

Dželaluddin ed-Devvani

kaže: „Zaista duša vjernika slobodno ide po Džennetu gdje ona hoće, a duša nevjernika je u Sidždžinu.“¹⁰

Ako kažeš: „Kako mejt zna za posjetitelje i čuje njegov govor a on je na sedmom nebu, a njegovo grubo tijelo je postala prašina? Isto tako, kako nevjernik čuje a zarobljen je u Sidždžinu?

Kažemo: Ovo je mjesto na kojem se ukazuju dragulji ove poslanice i to sami izvor ljepote pa poslušaj šta govorimo i pogledaj koliko osobnosti koje zapanjuju razume je Allah, dželle še'nuhu, usadio u čovjeka, zatim shvati da, kada je Allah Uzvišeni učinio čovjeka sastavljenim iz grube materije – a to je njegovo organsko animirano tijelo, i prefinjene suptilne materije – a to je ona koja se kreće u toku sna, i od *ruha* koji je veza između njih, učinio je grubu materiju – *jism al-kathif* vezanom za uobičajeno, pa ona ne prolazi prostor osim kroz kretanje, niti se uzdiže osim kroz penjanje, ne zasićuje se osim kroz jelo, niti se napaja osim kroz pijenje, niti se opskrbljuje osim kroz sticanje, i mnoge druge uobičajene stvari. Prefinjenu suptilnu materiju je učinio povezanom sa prevazilaženjem granica uobičajenog tako da njoj ništa nije nemoguće te je vidiš,

¹⁰ Izraz Ibn-Mendeh je: „Zaista su duše vjernika duhovi koji slobodno idu po Džennetu gdje oni hoće, a duše grijesnika su u Sidždžinu.“ (Zahid)

Zbilja čovjeka i putujućih duša

Dželaluddin ed-Devvani

u stanju sna, kada se razdvoji od grube materije – *jism al-kathif*, kako leti u vazduhu, šeta po vodi i sastaje se sa Poslanicima, prelazi sa istoka na zapad u jednom trenu, i letenjem se uspinje do Arša, i ništa joj nije nemoguće kao što je to vidljivo kroz stanja onih koji su u snu. Zatim, dok on sebe gleda kod Arša, pa ga neko probudi, ona se vrati i sjedini sa tijelom i spavač se probudi u treptaju oka, a u njegovoj tjelesnoj materiji se ne desi nikakva uzinemirenost prilikom sjedinjenja, i on ne zna kako se to sjedinilo uz svu tu razdaljinu između Arša i Zemlje. Ništa od ovih stvari nije nemoguće zbog toga što je ona prefinjena i suptilna a takve prefinjene suptilne materije su i meleki i drugo.

Ako si to spoznao, onda znaj da su Poslanici i evlije, nakon što su utvrdili da za prefinjene suptilne materije nema prepreke u prevazilaženju uobičajenog, učinili prefinjenom takođe i svoju grubu materiju kroz razne vrste vježbi, napora, suprotstavljanje nefsu i ostavljanje požuda sve dok i njihova gruba materija nije postala prefinjena i ravna njihovim suptilnim prefinjenim materijama. Zato su se kod njih ukazale mu'džize, kerameti i sva ta prevazilaženja uobičajenog, jer ništa od toga nije nemoguće za suptilnu prefinjenu materiju.

Zbilja čovjeka i putujućih duša

Dželaluddin ed-Devvani

Potom znaj da umrli znaju za posjetitelje, čuju njihove riječi¹¹ i uznemireni su onim koji sjedi na njihovim kaburovima, preko njihove prefijene suptilne materije čak i ako među njima postoji razdaljina. Ibn-Ebi-d-Dunja bilježi od Aiše, radijallahu 'anha, da je rekla: „Rekao je Allahov Poslanik, sallallahu 'alejhi ve sellem: „Nema čovjeka koji posjeti kabur svog brata i sjedne kod njega a da mu se on ne obraduje i ne odgovara mu sve dok ne ustane.“¹²

Što se tiče onih čija tijela Zemlja ne jede oni imaju stanja i tajne od kojih razumi ostaju zapanjeni i koje nije dozvoljeno otkrivati i širiti, a ko bude razuman i intelligentan on će ih shvatiti iz onoga na šta smo ukazali u ovoj poslanici, a Allah Uzvišeni nabolje zna.

¹¹¹¹ Kaže Sa'du-d-din et-Teftazani u „Šerhu-l-mekasid“ (32/2): „Iz pravila islama vidljivo je da duša, nakon rastanka, ima određene djelimične spoznaje i saznanja o određenim dijelovima stanja živih, pogotovo onih sa kojima se poznavala u toku života. Zbog toga se okoriščava posjetom kaburovima i oslanjanjem na duše odabranika od umrlih u spuštanju dobra i suzbijanju poteškoća. Čovjek nakon smrti ima određenu vezu sa tijelom i sa zemljom u koju je ukopan, pa kada živi posjeti tu zemlju i okreće se ka duši umrlog između dvije duše se tada desi susret i emanacija... (Zahid)

¹² U njegovom senedu su Jahja b. Jeman i Abdullah b. Sem'an a on je ibn-Zijad. (Zahid)